

Мин Орто Халыма улууһун Хатыннаах орто оскуолатын учууталабын. Аатым Кудрина Евдокия Алексеевна уруһуй, черчение, труд предметтэрин биэрэбин. Бу кэпсэтиигэ төрөспүт быһыытынан кыттыахпын баҕараммын киирдим. Хайдах олонхону үөрэтии боппуруоһугар тийдинг диир эбит буоллаҕа, оҕону сиэр-майгы өттүнэн иитэргэ дьэ кэргэн улахан оруоллаах. Төрөспүт буоларым быһыытынан оҕолорум сайдалларыгар элбэх сырабын уурабын. Бэйэм буоллар, 70-с сыллар бүтүүлэригэр кыра оҕо эрдэппинэ төрөспүттэrim, (албаһыран) радионан киэһээни биэриигэ олонхо иһитиннэрэллэр этэ. Дьэ оччого абааһылар тахсыбыттар диэн куттанан ороммутун буларбыт. Кэлин дьэ биллээм ди бу абааһым ырыата олонхо буоларын. Орто кылааска үөрэнэр эрдэппинэ дьээбитигэр пластинканын «Дьулуруйар Ньургун Боотур» олонхо иһитиннэрэллэрин сөбүлээн истэр этим. Кэлин учуутал идэтин баһылаан баран олонхоҕо сыһыаннаах уруһуй курэстэрин тэрийэр этим. Онтон олонхону оҕо үөрэтиини ылсыбытым олох кэнники, 3 кыыс оҕо төрөтөн баран, Олеся диэн кыра кыһым 3 сааһыттан сахалыы киинэлэри көрө олорон уһун баҕайы монологтарын араастаан дьүһүннэрин үтүктэ үтүктэ этэрин дьиктиргиир этим, сорох мгнологтары концерттарга сыанаҕа толотторор этим. Кыһым 5 сааһыгар, кини дьобурун бэлиэтии көрөн маннай олонхого сыһыарбыт Хатыннаахтаагы «Чугдаар» оҕо фольклорнай образцовай ансамблынын тэрийээччитэ, салайааччыта Кудрина Мария Афанасьевна «Дьулуруйар Ньургун Боотур» олонхоттон быһа тардыыны 6 араас уобараһы толоттороору тылларын биэрбитигэр оҕобун кытта биир нэдиэлэ иһигэр үөрэтэн кэбиспиһит. Ол сағана тылларын үөрэтэrbитигэр, бастаан кыһым кыра буолан, геройдар уобарастарын омуннаан кэпсиир этим, остуоруйаны кэпсиир курдук. Холобура: Уой наһаа да учугэй, кэрэ айылҕаҕа олоро сылдыбыттар эбит диэн, онтон ону ойуулаан көрдөрөн, оҕобор бэйэтигэр уруһуйдатан. Олонхо геройдарын уобарастарын, Туйаарыма кыһы эн курдук наһаа кыраһыабай эбит диэн, Ньургун Боотуру аҕан курдук ынырык күүстээх, кимтэн да куттаммат диэн, Симэхсин эмээксини - барахсан кырдыаҕас диэн аһыннаран, абааһы уолун куһаган оҕо маннык буолара буолуо диэн, биир да күнү көтүспэккэ дьарыктанар этибит. Ол дьарыкпытын сағалыырбытыгар дьээ иһигэр телевизор уонна да арааһынай атын тыас - уус суох буолуохтаах. Тоҕо диэн олонхо абылыыр эйгэтигэр оҕону кииллэрэргэ анал эйгэ оноһулуохтаах. Мин, олонхо уус -уран тылларыгар оҕону үөрэтэр олус ыарахан дии саныыбын, ол иһин маннай оҕо сааһын учуоттаан бэйэтин билэр дьонноругар, тулалыыр эйгэтигэр холоон көрөн оҕо интириэһин тардар көмөлөһөрүн билбитим. Таарыччы, бэйэм эмиэ умсугуйан киирэн бартым. Уонна оттон оҕо саамай, ханнык бағар дьарыкка, үөрүүтэ диэн курэстэртэн кыайыы көтөллөнөн илии тутуурдаах, өттүк харалаах кэлиитэ инникигэ олук буолар эбит, олонхо декадатыгар арааһынай

тэрээһиннэргэ да кытыннабына бэйэм, «метод пряника» туһанан, кыракий сэмэй бириистиир этим, биирэ диэн тэрийээччилэр ааттарыттан тутгарар этим, миэхэ алыс атаахты, эбэтэр тугу эрэ куруук ирдии үөрэнэн хаалыа диэммин. Ол курдук оҕо уһуяаныгар, нэһилиэкпит иһинэн «Күн бытархайа», улуус иһинэн «Туундара тулуктара» республиканскай дистанционной, «Алаас оҕолоро», «Бриллиантовые нотки», бастакытын ытытыллыбыт международнай «Саас» курэс хас да төгүллээх кыайыылаахтара, призердара буолан сайдан табыста. Олонхо ааҕарга умсугуйбут оҕону ситимин быспакка куруук дьарыктыы сылдьар ордук эбит. «Дьулуруйар Ньургун Боотур» олонхо кэнниттэн «Күөнэ көбүччөр аттаах, күүстээх уохтаах Күн Күндүлү бухатыыр» олонхону үөрөспүтэ. Аммаҕа ытытыллыбыт олонхо ыһыагар кыттан «Олонхо тылын ууһа» номинация хаһаайката буолта. Оҕону үөрэтэр киһи, түмүгэр олонхо тылын барытын бэйэн билэр эбиккин уонна куннээҕи олоххо тутта үөрэнэр эбиккин. Олонхону ааҕарга төрөөбүт үөскээбит сирбититтэн нууччалыы этэххэ «санарар диалектытыттан» улахан тутулуктаах эбит, сороҕор мэхэй да курдук буолар эбит. Аан маннай маннык буолуо диэн үөрэтэр эбит буоллахпына, кэлин арааһынай литературалары ааҕан, күөх экран нөнүө «Олонхо батл» диэн биэриини көрөн, элбэх күрөстэргэ кыттан опыт ылан, ол эбэтэр оҕо оҕону истэн араас улуустар хайдах этэллэрин, онтон бэйэбин говорбытыгар сөп түбэһиннэрэ сатаан дьарыктанан оҕо толорор дьобура «мастерствота» үрдээн иһэр эбит. Ол курдук инники эспитим курдук олонхону үөрэтиигэ уруһуй нөнүө эмиэ оҕо олонхонон дьарыктанар интириэһин тардыахха сөп. Ол түмүгэр геройдары, хартыналары уруһуйдуон иннинэ билсипэр, ааҕар. Аны туран, олонхону ааҕынан маасабайдык оҕолор дьарыктаммат эбит буоллахтарына (холобура биһиги нэһилиэкпитигэр), ырыа ыллыырга, хоһоон ааҕарга, чабырҕах этэргэ оҕо барыта кэриэтэ дьарыктанар. Бу эмиэ олонхону үөрэтиигэ биир ньыма буолар. Өссө, олонхону айан таһааралларыгар улэлэһиэххэ наада дии саныбын. Олонхо геройдарынан куукулалары онотторон, олору санардан үөрэтэллэрин чэпчэтиэххэ сөп. Онон сиэттэрэн, түмүккэ эттэххэ олонхого оҕо интириэһин тардарга, үөрэтэргэ ойуулуктары онотторуохха сөп уонна проектной исследовательскай улэнэн дьарыктаахха өссө ордук буолуо этэ. Аны биир эрэ киһи буолбакка, олонхону сөбүлүүр дьон, саха тылын уонна литературатын учууталлара, библиотека улэһиттэрэ, анал культура үөрэхтээх дьонноро бары кыттыһан инники былаан ылынан үлэлиэх тустаахпыт. Олонхону ааҕарга оҕону угуйуу кистэлэннэрэ диэн мин санаабар салайааччы бэйэтэ олонхо – саха норуотун духуобунай уонна материальной өттүнэн эпическэй нэһилиэстибэтэ буоларын чахчы өйдүүр, ис сүрэгиттэн саха норуотун хас биирдии муннугар сайдарын туһугар бэйэтин кылаатын кииллэрэн дьаныардаахтык дьарыктанарыттан тутулуктаах. Түмүккэ эттэххэ, төрөппүт быһыытынан

оџобун дьарыктаабытым элбэх үтүө сабыдыаллаах. Холобур, кыһым үөрэбэр куруук хорошистыыр, литература уруоктарыгар хоһоон үөрэтиитигэр куруук 5 – тэн атын сыана ылбат. Ону тэнэ элбэх биир интириэстээх оџолору кытта билсийэн доџордохор. Инники олобун саха фольклорун кытта сибээстиир, салгыы орто анал үөрэххэ туттарсаары гынар. Ол миигин олус үөрдэр. Өбүгэлэрбит өркөн өйдөрө, үйэттэн үйэбэ өлбөөдүйбэт улуу олонхобут тыла-өһө кэлэр кэнчээри ыччаттабыт сайдалларыгар күүс-көмө буола туруо.